

Učiteljski tovariš

Stanovsko političsko glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani

Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in sprava: Ljubljana, Priljubljanska ulica št. 4. Rokopisov ne vračamo. Nafrankirani pismi ne sprejemamo. Izhaja vsak četrtek. Naročnina letno 66 Dln. za izposojilno 88 Dln. Člani sekcije J. U. U. plačajo list s članarino. Ogledni po ceniku in dogovoru, davke posebej. Polt. št. 11.153. Telefon 3173

Stanovska zavest

Vse stanovske organizacije so plod stanovske zavesti članstva. Čim bolj razvit je čut kolektivnosti med pripadniki enega stanu, tem močnejša je njegova stanovska organizacija.

Razpravljati danes o potrebi stanovskih organizacij vobče, a še posebej o potrebi učiteljskega združenja, je menda povsem odveč. Kdorkoli je učitelj in pripada tudi z dušo temu stanu, ta ne more negirati potrebo učiteljskega stanovskega združenja, ker se pač zaveda, da je moč stanu v glavnem odvisna od močne stanovske organizacije. Nekaj drugega je z vprašanjem učiteljske stanovske zavesti. Mnogo se je sicer o tem vprašanju že razpravljalo in pisalo, toda obnavljati ga, je potrebno, ker se od časa do časa pokaže še posebna potreba v organizaciji ponovno nasteti problem o katerem ima že večina članstva povsem jasne in točne pojme. Poudariti je treba, da le večina. In dokler niso prav vsi člani prežeti z najiskrenjšimi čustvi skupnosti, je vzpodbujanje k popolni in pravi stanovski zavesti potrebno.

Stanovska zavest je med slovenskim učiteljstvom poglavalna trdnja korenine že v začetku druge polovice preteklega stoletja. Nekatera učiteljska sreska društva so praznovala že 60- in par celo 70-letni jubileji svojega obstoja. »Učiteljski tovariš« se blizu že koncu 75. letnika, kar je nedvomno lep dokaz, da je bila že v tisti dobi stanovska zavest zelo močno razvita. Da je tudi ostala na svoji višini gre zahvala vsem onim našim prednikom, ki so jo vedno in o pravem času podpirali, vzpodbujali in širili. Da je »Učiteljski tovariš« najstarejši izhajajoči slovenski časopis je brez dvoma zaslug učiteljske stanovske zavesti. Mnogo let je torej že minilo od tistega časa, ko so posamezni zavedni naši tovariši postali prvi glasniki stanovske zavesti kot edino pravega in najsolidnejšega temelja učiteljskega stanovskega združenja. Da so bili ti temelji solidno postavljeni, nam priča razvita in prav dobro izvedena učiteljska stanovska organizacija v dravski banovini. In vendar je še potrebno govoriti o stanovski zavesti.

Moč stanovske organizacije raste z dvigom stanovske zavesti. Čim bolj zavedno je članstvo, tem močnejša je moralna opora, ki jo mora imeti vodstvo vsake stanovske organizacije, ko nastopa in se zavzema za skupne moralne in materialne interese svojega članstva. Ta moralna opora mora biti nezlomljiva in sloneti mora na nescienci in pripravljenosti žrtvovati vse lastne interese na korist celokupnega stanu. Stanovska zavest, stanovska solidarnost in organizacijska disciplina so glavni predpogoji uspehov, ki naj jih doseže stanovska organizacija. Kdor priznava to dejstvo, bo gotovo z veseljem sodeloval pri vseh ukrepih, ki so namenjeni koristi celokupnega stanu. Proti tem načelom grešijo predvsem konjunkturisti, ki vidijo povsod edino le svojo lastno osebo, se poslužujejo momentanih političnih situacij in z vso brezobzirnostjo potepajo najosnovnejše principe tovarištva, da si pridobijo momentanih koristi. Toda na tak način pridobljene koristi nimajo nikake prave vrednosti in so kaj labilnega značaja. Kolektivni uspehi doseženi s pomočjo prave stanovske zavesti so trajnega in trdnega značaja in predstavljajo neko vrednoto za ves stan.

Od dne do dne raste ugled in tudi vpliv učiteljskega združenja. Zavedati se tudi moramo, da prihajajo stanovske organizacije vedno bolj do veljave. Jasno je, da sta moč in vpliv vsake, predvsem stanovske organizacije odvisna ne samo od kvantitete, marveč tudi in predvsem od kvalitete njenega članstva. Dasi je to dejstvo morda od največjega in celo vitalnega pomena za učiteljsko združenje, vendar ne smemo pozabiti tudi na to, da je še nekaj učiteljstva, ki stoji izven vrst našega stanovskega združenja. Tem je predvsem potrebno, da spoznajo najosnovnejše pojme stanovske zavesti in pristopijo v skupno vrsto, ki naj bi predstavljala krepko armado borcev za prosvetne in splošno kulturne potrebe naroda, borcev za šolo in učiteljski stan. Toda kvantitativno povsem solidna vrsta bo močna šele tedaj, ko bo tudi po kvaliteti na višku. To doseči bomo naša maksima.

V učiteljski organizaciji se ne ločimo več po pripadnosti političnih strank, tudi svetovni nazor ne more biti nikakoli ovira pri sodelovanju za skupne stanovske interese. Organizacija zasleduje v glavnem le smoter doseči dostojne moralne in gnotne predpogoje za pravičen razvoj učiteljskega stanu. Toda ta glavni smoter ne more ovirati organizacije, da ne bi skrbela tudi za kulturno gospodarsko, nacionalno in socialno udejstvovanje. Ako skuša pokazati pravo pot in pravo smer tega učiteljskega udejstvovanja, tedaj dela to iz vzroka, da ima v rokah neizpodbitne dokaze upravičenosti zastopati učiteljske interese in postavljati zahteve, ki ustrezajo delu in zaslugam stanu.

Vzgojiti prav vsi učiteljski stan v popolni solidarnosti in v pravi stanovski zavesti je mogoče le, ako sodelujemo prav vsi, pred-

vsem ona večina, ki je že uvidela in spoznala potrebo krepkega, kvantitativno povsem močnega učiteljskega združenja. Z združenimi močmi in trdno voljo bomo privabili tudi omahljivce, a vsi se moramo oprijeti misli, da je le prava in močno razvita stanovska

zavest najsolidnejša opora stanovski organizaciji. Ker hočemo prav vsi, da bo naše učiteljsko združenje dosegalo vidne uspehe, zato moramo skrbeti predvsem za pravilno pojmovanje stanovske zavesti med članstvom. — ž.

Sprejemni izpit iz slovenščine za srednjo šolo

Odlomki iz predavanja »O jezikovnem pouku v osnovni šoli glede na prehod v srednjo šolo«, ki ga je imel g. dr. Kolarič na sreskem učiteljskem zboru v Ljubljani 3. junija 1935.

Z osnovne šole letijo hudi očitki na srednjo šolo, da zahteva od učenca, ki stopa vanjo, nemogoče reči, zlasti analizo in podobne neumnosti, kar vse je le gola sekatura izprašujočih profesorjev pri sprejemnih izpiti in podobno. Srednja šola pa se zopet pritožuje nad osnovno, da učenec ne pripravi dovolj za pouk v srednji šoli, posebno jezikovno nel — Vsi taki očitki kažejo, da tukaj nekaj ni v redu in da je treba pogledati do dna in skupno popraviti napake.

Da se v tem vprašanju ne bomo lovili za praznimi besedami, pogledimo najprej: 1. kakšno jezikovno (t. j. slovnično) snov predpisuje učni načrt za nižjo narodno šolo, predvsem za četrty razred, odkoder gredo učenci po večini v srednjo šolo; 2. kaj zahtevajo predpisi za sprejemni izpit v srednjo šolo in 3. kaj določa učni načrt za prvi razred srednje šole. Že iz tega bomo namreč videli, da je precej jeze in očitkov neupravičenih. — Nato bomo pregledali pritožbe in želje obeh strani in skušali najti skupno podlago za izboljšanje tega važnega vprašanja.

1. Za drugi razred nižje narodne šole, kjer se začneja slovnični pouk, se zahteva: »Stavek in beseda, beseda in zlog, zlog in glas. Deljenje besed na zloge. Prestavljanje stavkov iz ednine v množino (dvojino) in obratno. Spoznavanje oseb in spolov.«

2. V tretjem razredu hoče učni načrt: »Osebek, povedek in predmet v stavku. Trdilni, nikalni in vprašalni stavek. Razlikovanje besed, ki označujejo imena, lastnosti, dejanja in število. Spoznavanje vseh znamenj (ločil) v pisavi. Uporabljanje velikih črk.«

Za četrty razred se zahtevajo: »Stavki: enostavni in razširjeni. Pojem o zloženem stavku. — Spoznavanje vseh besednih vrst.« To so torej zahteve učnega načrta za nižjo narodno šolo iz leta 1932.

2. Pogledimo sedaj, kakšno snov določajo iz slovnice predpisi za sprejemni izpit v srednjo šolo. Predpisujejo: »da pokaže učenec natančno poznavanje besednih vrst in da v prostem stavku zanesljivo najde osebek in povedek.« To je vse. Za pismeni izpit zahtevajo »pisanje po nareku do največ 15 minut«, pri ustnem izpitu pa poleg slovnice še: lepo, gladko in razumljivo branje, pripovedovanje tega, kar je učenec prebral, in kako pesem na pamet, umetno ali narodno.

3. Učni načrt za srednjo šolo pa ukazuje tole slovnično gradivo za prvi razred:

a) Osnovni elementi (vse ob stavku):
a) Pomen glavnih besednih vrst (samostalnikov, pridevnikov, glagolov, zaimkov).
b) Sestavni deli besede (glasovi, zlogi), vaje v pravilnem izgovoru. Prosti stavek in njegovi glavni deli; razširjeni stavek (sprva predmet, nato ostali deli zloženega stavka); sklanjatev samostalnikov.

Vloga pridevnika (atributa) v stavku; sklanjatev pridevnikov, določna in nedoločna oblika; stopnjevanje. Vrste in sklanjatev zaimkov. Vrste in sklanjatev števnikov.

Prislovi in predlogi.
Vezniki. Pojem zloženega stavka.
V glavnih potezah glagol in njegove oblike.

Vse je treba obravnavati ob stavku in stalno navajati učence v pravopis in rabo ločil, in to ob uporabi osnov iz stavkoslovja.

Učenci naj se dobro seznaniijo z osnovnimi slovničnimi izrazi (narodnimi in latinskimi).

To, gospoda, so predpisi.

Če se še enkrat ozremo na predpisano slovnično snov za sprejemni izpit, vidimo, da se nikjer ne zahteva tista toli in po pravici osvojevana stavčna analiza, zavoljo katere pravi osnovnošolsko učiteljstvo, da »obsega skoraj polovico vse energije in časa razrednega pouka, ako hočemo doseči učne uspehe slovnice, ki se zahtevajo pri sprejemnem izpitu za srednjo šolo, za katero predvsem moramo učiti sistematično slovnico.«

Razpis zahteva le »natančno poznavanje besednih vrst« in da zna učenec v prostem stavku zanesljivo poiskati osebek in povedek.

Tega predpisa, gospoda, se profesorji pri sprejemnem izpitu natančno držimo, in ta zahteva je čisto lepo v skladu z zahtevami učnega načrta za nižjo narodno šolo. Zelo pa dvomim, da bi se kateri profesor na Slovenskem pri sprejemnem izpitu tako daleč spozabil, da bi od učenca zahteval podrobnejšo stavčno analizo, ki bi ne bila v skladu z

navedenimi določbami. Ne bom sicer trdil, da ta ali oni profesor pri bistrem in dobro odgovarjajočem učencu ne povpraša včasih tudi po drugih stavčnih členih ko povedku in osebu ali po osnovnem pojmu zloženega stavka, nikakor pa ne morem verjeti, da bi kdo izpraševal podrobno stavčno analizo že zavitejšega razširjenega stavka ali celo zloženih stavkov.

Zato, gospoda, je očitek o sekaturah s stavčno analizo pri današnjih sprejemnih izpiti neupravičen in naravnost krivičen. Če pa kdo izmed profesorjev napravi pri razumevanju učenca prei imenovani poskus — tudi jaz sem to že naredil — pa s tem še ni prekorail meje tiste stvarine, ki jo je učenec po predpisih učnega načrta v osnovni šoli moral predelati. Tak poskus pa naredi človek le, da preizkusi učenčovo bistroumnost in odrezavost, ne pa da bi to redoval za minimalno znanje pri sprejemnem izpitu.

Očitek pretirane stavčne analize pri sprejemnih izpiti se nanaša na tiste stare predpise, po katerih se sprejemni izpiti že dolgo več ne vrše, ki pa so res bili muka za učenca in so za pripravo zahtevali čisto navadno desuro. Potemtakem mahajo tisti, ki se bojujejo proti analizi, v prazno, po nečem, česar že dolgo ni več. Sedajni predpisi o sprejemnem izpitu za srednjo šolo pa so iz leta 1932.

Zavoljo tega svetujem vsem gospod, gospodinam in gospodom, ki hočejo pripraviti svoje učence za sprejemni izpit v srednjo šolo, da si zapomnijo ta predpis in pač to snov z učenci ponavljajo, ker so jo v razredu tako že morali predelati. Brez ponavljanja namreč učenec predpisane snovi pri izpitu ne bo mogel znati.

Pri tej priložnosti naj povem še svoje osebno mnenje o stavčni analizi, zlasti tistih zvitih zloženih stavkov, ki so največji strah otrok in učiteljev. To sem pred meseci poudaril že v nekem radijskem predavanju. Taka analiza je namreč res nepotrebno mučenje, ki ne prinaša nobene koristi, najmanj pa vzbuja smisel za jezikovno bogastvo in njegove lepote. Celó nesmiselno je: Če stavek razumem, mi ga ni treba analizirati; če ga ne razumem, pa ga analizirati ne morem in ne znam. Včasih celo en in isti stavčni člen

ali stavek lahko postavite v dva, tri razdelke, kakor se pač vprašate. Edini, a zelo dvomljivi dobiček je morda miselna telovadba učenčeva, ki jo pri tem uganja. — Analiza, kakor jo poznamo, je iznajdba nemških pikoloških filozofov 18. in 19. stola, da so z njo ubijali smisel in veselje za učenje jezika v njegovem glasovnem, besednem, pomenskem in slogovnem bogastvu. V srednji šoli je sistematična stavčna analiza predpisana za tretji razred, a treba bi jo bilo temeljito prerešati in preurediti, ali pa sploh vreči iz slovnice in šole in nadomestiti s čim boljšim.

Do sedaj smo torej videli, da si osnovnošolski načrti in predpisi za sprejemni izpit prav nič ne nasprotujejo in da srednja šola v tem pogledu ne zahteva nič pretiranega in nemogočega. Drugo vprašanje pa je, ali sprejemni izpit tudi v današnji obliki res pokaže učenčovo sposobnost za srednjo šolo.

V nadaljnjem svojem izvajanju se je predavatelj dotaknil jezikovnega pouka v srednji šoli in prihaja do naslednjega zaključka:

Kaj želimo profesorji, da prinese učence s seboj v srednjo šolo? Za sprejemni izpit gotovo nič več, kot določajo predpisi. Isto seve tudi za prvi razred sam. Najbolj pogrešamo gladkega, smiselnega čitanja, potem lepega, strnjene pripovedovanja; iz slovnice natančno poznavanje besednih vrst v njih oblikah, pri pismenih nalogah pa jasno, četudi preprosto izražanje misli.

Vse to, gospoda, pa so stvari, ki jih zahteva učni načrt za nižjo narodno šolo. Dosega tega znanja je gotovo odvisna od najrazličnejših činiteljev: od učenca, njih nadarjenosti, okolja, v katerem žive, pa tudi od šole in načina poučevanja. Pri sprejemnih izpiti opazujemo vsako leto kaj zanimive pojave. Tako se n. pr. spominjam, da smo nekoč imeli pri vseh učencih neke šole silno slabe rezultate, pri učencih z druge šole v bližini pa izvrstne. Naslednje leto je bilo ravno narobe.

Vzrok utegne biti po mojem mnenju predvsem v učiteljevi osebnosti, v njegovem načinu jezikovnega pouka.

S strani osnovnošolskega učiteljstva slišimo pogosto pritožbo, da sedanja slovnična sistematika ubija jezikovni pouk v osnovni šoli. Priznam, saj vsaka sistematika ubija, tudi šola kot taka, ker je sistematična. V osnovni šoli gre pač za to, da se najde primeren prehod iz nekakšne anarhičnosti predšolske dobe v sistematično delo šolskega pouka, tudi jezikovnega. A ta prehod bodi kar se da živahen, življenjski.

Ob zaključku svojih izvajanj se je predavatelj dotaknil še jezikovnega pouka v primerjavi s poukom francoščine, omenjal je tudi učni načrt za slovenščino v osnovni in meščanski šoli.

S tem svojim predavanjem je g. prof. dr. Kolarič v mnogem olajšal stališče osnovnošolskega učiteljstva glede na prehod učencev iz osnovne v srednjo šolo.

S poti po Bolgariji

Od Balkana do Triglava naša pesem naj doni.

V srcih naših mir in sprava, naj Slovan na vek živi.

Tesno mi je bilo pri srcu, ko je vlak zavozil iz ljubljanskega perona v temno noč. V srcih nas vseh je vstajala skrb: Kako bo, kako bomo sprejeti, kako se nam bo godilo. Pred našimi duševnimi očmi se je risal Balkan z vso svojo tradicionalno skrivnostjo. Vrstili so se pred nami dogodki davne zgodovine, kot oni, ki so se odigrali v zadnjih desetletjih. Naše predstave o tem delu jugovzhodnega Balkana so bile nejasne, vse prepletene z nečim neznanim.

Sedaj pa smo vsi mi glasniki lepote srca in duše bratskega bolgarskega naroda. Prepričali smo se, da so resnične besede gosp. predsednika »Prosvetnega združenja«, ko nam je na sofijskem banketu dejal med drugim: »Pojdite na skrajno mejo naše države, tja do Črnege morja, pojdite v naša sela in prepričajte se sami, da to ni več oni stari Balkan, ki ga pozna zgodovina, ves teman in vedno grozeč. Prepričajte se, da je nastala nova doba, da bo tu zibel bratskega edinstva vseh Slovanov. In k temu cilju, ki nam je že tako blizu, skoro dosežen, bodo pripomogli največ učitelji, bolgarski kot vi, ki prihajate k nam, da nas spoznate in poveste kar boste videli in slišali svoji mladini, da bo z odkrito simpatijo in zaupnostjo gledala k nam na Balkan, zibel slovanskega edinstva.«

Samo 14 dni smo bili z doma. In v tem kratkem času smo sprejeli vase nešteto novih vtisov, ki se urejujejo šele sedaj, ko smo že par dni doma in moremo pregledneje pogledati nazaj.

Še slišim drdranje vlaka, ki nas vozi v srce Bolgarije — Sofijo. Gledam za Bojane, raprostrto na široko in prostrano ob vznožju Vitoše. Krasne ravne ulice, prostrani trgi, monumentalne stavbe pričajo, da se je center zgradil v zadnjih letih, periferija pa go-

vori, da je Sofija stara in segajo njeni početki daleč v zgodovino.

Ljudje, ki smo jih srečavali po ulicah, tako v Sofiji in drugod, so temne polti, temnih oči in las. Zaman se oziraš za svetlo glavo, za svetlimi očmi.

Zene po Sofiji se nosijo elegantno. Po provinci manje, mnogo se nosi narodna noša, ki je zlasti med kmetskim ljudstvom še vedno edino oblačilo. Vse uporabljajo razna kosmetična sredstva in prav zato, ker jih me nekoliko manj, smo žele specialno pohvaliti g. prosvetnega ministra.

Po kavarnah, kjer smo zaman iskale belo kavo, posedajo samo moški. Čitajo zelo malo, zato tudi kavarne s časopisi in revijami niso tako založene kot pri nas.

Po koncertu nas je pot vodila po promenadi. Vse se tre, toliko je ljudi, največ seveda mladine. Zivahnost in temperamentnost ti pričata, da si na vzhodu. Isto sliko, samo v manjšem obsegu, vidiš zvečer po vseh mestih.

Novo so za nas »sladkarnice«, kjer dobiš najraznovrstnejše pecivo, ki je za naše oči čudnih oblik, a za naša usta še bolj čudnega okusa.

S krasno narodno ornametiko okrašene bluze, obleke, prti, prtiči so želj vse naše pozornosti. Cena pa je tem stvarim razmeroma visoka. Za bluzo moraš žrtvovati od Din 200.— navzgor, če je svilen še mnogo več.

Hrana pa je v primeri z našo cenejša. Je mnogo preprostejša, in tam pač ni potrebna reklama za novodobno, vegetarijansko prehrano. Malo mesa, čim več zelenjave, to je njihov pravilo v najboljšem restavrantu, kakor tudi po privatnih hišah. Po vseh ulicah vidiš vozove z redkvijo, salato, kumarami itd. S salato obed začneš, s salato ga končaš. Izmed mesa je največ jagnjetine, pripravljene na razne načine. Velika je poraba kislega in presnega mleka, seveda ovčjega. Kislo mleko dobiš povsod, samo malo se ozreš okrog, pa že stoji pred teboj z ogromno posodo in ti ga poljubno odreže. Povsod prodajajo razne sire in maslo. Kruh je skoro povsod kisel.